

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

Rektor: prof. Ing. Mikuláš Látečka, PhD.

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

Dekan: prof. Ing. Peter Bielik, PhD.

**Analýza pozície agropotravinárstva v ekonomike
Slovenskej republiky
Bakalárska práca**

Katedra ekonomiky

Vedúci katedry: prof. Ing. František Kuzma, PhD.

Vedúci práce: prof. Ing. Ivan Mojmír Zoborský, CSc

Zuzana Brachtýrová

Nitra 2008

Summary

Agriculture has an important position in the world, its main task is to provide nourishment for people. Main products of agricultural production are food for inhabitants, feed for livestock and adjoining products are raw materials for food-processing industry. Agricultural production is one of the weakest sector in the economy of Slovakia and it has come over long development to achieve its present modern form.

Slovak republik has become a member of European Union in 2004 and it brought a lot of changes. This very important step brought also changes in agro-food sector so we had to accept rules and conditions of Common Agricultural Policy (CAP). After the entering into the European Union we can expect that the prices of production factors in our country will gradually adapt to the prices of production factors in the contries that are members of EU.

The aim of my bechelor work is to charakterize the agro-food sector in the complex of Slovak economy, his position in the society.

An analyse is focused on the development of chosen indexes of agriculture and food sector in Slovakia especially the bechelor work monitors a period after the entering Slovak republik into the European Union.

A task is to map and determine situation of agro-food sector in the summaries of chosen economic indexies, I also tried to fullfil these partial tasks:

- to sum up the development of agriculture basic industry
- to make an analyse of economic results in food-processing industry in quantity explanation.

Kľúčové slová: agropotravinársky sektor, poľnohospodárstvo, potravinársky priemysel, živočíšna a rastlinná výroba, vývoj cien, vývoj produkcie

Key words: agro-food sector, agriculture, food procesing industry, livestock and vegetable production, trend in prices, trend in production

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, a že som uviedla všetku použitú literatúru súvisiacu so zameraním bakalárskej práce.

Nitra

.....
podpis autora BP

Touto cestou vyslovujem poďakovanie pánovi
za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej bakalárskej
práce.

Nitra

.....
podpis autora

Použité označenie

a pod.	a podobne
b.c.	bežné ceny
CAP	Common Agricultural Policy
CEEC	Central and Eastern European Countries
ČR	Česká Republika
EÚ	Európska únia
ha	hektár
HD	hovädzí dobytok
HDP	hrubý domáci produkt
HIM	hmotný investičný majetok
HPP	hrubá poľnohospodárska produkcia
HRP	hrubá rastlinná produkcia
HŽP	hrubá živočíšna produkcia
hm.	hmotnosť
jat.	jatočná
kg	kilogram
kol.	kolektív
ks	kus
l	liter
LFA	platby za znevýhodnené oblasti
m.j.	merná jednotka
mil.	milión
mld.	miliarda
MP	Ministerstvo pôdohospodárstva
p.p.	poľnohospodárska pôda
SAPS	platby na plochu poľnohospodársky využívanej pôdy
s.c.	stále ceny
Sk	slovenská koruna
SPP	Spoločná poľnohospodárska politika
SPU	Slovenská poľnohospodárska univerzita
SR	Slovenská republika
ŠÚ	Štatistický úrad
t	tona
tab.	tabuľka
tis.	tisíce, tisíc
t.j.	to je
VH	výsledok hospodárenia
VN	vlastné náklady
VÚEPP	Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva

Obsah

	str.
Úvod.....	7
1. Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky	9
2. Cieľ práce	15
3. Metodika práce a materiál	16
4. Vlastná práca	19
4.1 Poľnohospodárska prvovýroba	19
4.1.1 Rastlinná výroba	20
4.1.1.1 Základné produkčné ukazovate hlavných plodín	20
4.1.1.2 Cenový vývoj rastlinnej výroby	23
4.1.1.3 Ekonomické ukazovatele	23
4.1.2 Živočíšna výroba	25
4.1.2.1. Základné produkčné ukazovatele živočíšnej výroby	25
4.1.2.2 Cenový vývoj živočíšnej výroby	26
4.1.2.3 Ekonomické ukazovatele	27
4.2. Potravinársky priemysel	28
4.2.1 Produkcia potravinárskeho priemyslu	28
4.2.2 Vývoj cien	30
4.2.3 Ekonomické ukazovatele	31
5. Záver	33
6. Použitá literatúra	35

Úvod

Poľnohospodárstvo je integrovanou súčasťou národného hospodárstva a patrí medzi jeho primárne sektory. Poľnohospodárska výroba je úzko spojená s potravinárskym priemyslom, ale aj s ďalšími odvetviami, ktoré zabezpečujú vstupy pre poľnohospodársku činnosť. Takto spojené odvetvia sa označujú ako agropotravinárstvo alebo poľnohospodársko-potravinársky komplex.

Vývoj poľnohospodárstva a potravinárstva v SR za posledné takmer dve desaťročia (1990-2006) od rozpadu plánovej ekonomiky možno charakterizovať ako výsledok prispôsobovania odvetvia trhovému hospodárskemu modelu. Kým prvé obdobie (1990-1993) bolo poznačené hlavne liberálnou ekonomickou reformou a jej dôsledkom – dramatickým poklesom produkčnej a ekonomickej výkonnosti odvetvia, ďalší vývoj prebiehal v znamení stabilizácie produkcie, zodpovedajúcej možnostiam domáceho trhu a úrovni konkurencieschopnosti odvetvia.

Zásadnou zmenou hospodárskeho prostredia bol vstup Slovenska do Európskej únie v roku 2004, kedy sme prevzali všetky práva a povinnosti Spoločnej poľnohospodárskej politiky (CAP). Pre agropotravinárske komodity sú stanovené pravidlá, podľa ktorých sa usmerňuje a organizuje trh. Tie sú obsiahnuté v trhových poriadkoch jednotlivých komodít, ktoré sú základom SPP EÚ. Cieľom Spoločnej poľnohospodárskej politiky je zvýšiť produktivitu poľnohospodárstva, stabilizovať trh, zabezpečiť slušnú životnú úroveň poľnohospodárov, garantovať pravidelné dodávky spotrebiteľom za primerané ceny. Spoločná regulácia trhu zahŕňa všetky opatrenia na dosiahnutie uvedených cieľov, najmä reguláciu cien a objemu výroby, podporu výroby a odbytu rôznych výrobkov, skladovanie, a obchodné mechanizmy na stabilizáciu dovozu alebo vývozu poľnohospodárskych výrobkov.

Slovenský agropotravinársky trh je súčasťou svetového trhového priestoru. Úspešná perspektíva slovenského agropotravinárskeho trhu predpokladá poznanie zmien súvisiacich so vstupom do EÚ, skúmania vývoja ponuky a dopytu agropotravinárskych komodít v SR a EÚ. Otvorenie európskych trhov a uplatnenie nástrojov priamej podpory poľnohospodárstva priniesli farmárom nové príležitosti, ale aj riziká. Jednotlivé členské krajiny sa snažia nielen o zachovanie svojich pozícií na trhoch z predchádzajúcich rokov, ale hľadajú nové možnosti rozšírenia v tvrdej konkurencii na európskom trhu. Slovenskí poľnohospodári sa spolu s ďalšími prístupujúcimi krajinami ocitli v spoločenstve poľnohospodárov vyspelých krajín, ktorí už mali skúsenosti z uplatňovania pravidiel spoločnej poľnohospodárskej politiky. Obdobie transformácie našich poľnohospodárov ekonomicky značne vyčerpalo a na spoločný trh sa dostali s kapitálovo a dotačne lepšie

vybavenými konkurentmi. Doterajší vývoj v celej vertikále poľnohospodársko-potravinárskych komodít - od prvovýroby cez spracovanie až po predaj spotrebiteľom poukazuje na mnoho problémov na jednotlivých úrovniach. Viaceré potravinárske odbory sú po otvorení trhu ohrozené, pretože vstupom zahraničného kapitálu, nadnárodných obchodných reťazcov a vznikom konkurenčného prostredia dochádza k zmenám subjektov pôsobiacich na jednotlivých úrovniach.. Vplyvom konkurencie zo strany zahraničných výrobcov sa zhoršili možnosti odbytu domácich výrobkov, čo spôsobuje redukcii počtu výrobcov i spracovateľov agropotravinárskych surovín. Nižšia domáca produkcia alebo nekonkurenčná domáca ponuka jednotlivých komodít vytvára priestor pre nahradenie deficitu chýbajúcich komodít dovozom.

Implementácia nariadení vyplývajúcich zo Spoločnej organizácie trhu v EÚ a prienik zahraničného kapitálu ovplyvnili celú potravinovú vertikálu.

Trvalo udržateľný rozvoj polyfunkčného a konkurencieschopného agropotravinárstva pri zohľadnení európskych i svetových tendencií a vplyvov globalizácie, výrazne ovplyvňuje kvalitu života obyvateľstva a napredovania spoločnosti. – od zabezpečovania výživy cez enviromentálne pôsobenie a tvorbu obnoviteľných energetických zdrojov až po dosah na životné prostredie. Pokiaľ má pôdohospodárstvo a potravinárstvo plniť túto nezastupiteľnú funkciu, treba sformulovať kvalifikovanú prognózu jeho vývoja, ponúknuť také postupy a prostriedky, ktoré umožnia rozvíjať agrosektor v podmienkach európskej agrárnej politiky a konkurencie pri zachovaní regionálnej osobitosti v možnom a účelnom meradle v prostredí rastúcej globalizácie ekonomických, spoločenských a ďalších civilizačných faktorov.

1. Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky

Šimo (19) charakterizuje poľnohospodársko-potravinársky komplex ako zložitý systém, v ktorom vzájomne pôsobia viaceré faktory na pracovné prostriedky, predmety a ľudské zdroje. Vertikálne väzby medzi výrobou, spracovaním a predajom vytvárajú špecifické zvláštnosti výrobného procesu potravín, a preto k nim treba pristupovať diferencovane. V prevažnej miere ide o produkty biologického charakteru, ktoré podliehajú kvalitatívnym zmenám. Poznanie špecifických zvláštností v reprodukčnom procese, ako i ovládanie činností spojených s manipuláciou, skladovaním a predajom je predpokladom úspešnosti rozvoja poľnohospodársko-potravinárskej výroby.

Autor ďalej definuje súčasné podmienky podnikateľskej činnosti v agropotravinárskom komplexe, ktoré výrazne poznačilo turbulentné prostredie v oblasti legislatívnej a spoločensko-politickej situácie, v oblasti formujúcich sa ekonomických pravidiel, ale najmä transformácie a privatizácie hospodárskych subjektov, ako aj prispôbenie sa európskym organizačným normám. Pri prechode na trhové hospodárstvo sa proklamovalo, že poľnohospodársky trh i trh potravín vyrieši problémy dopytu a ponuky. Táto teória sa v plnej miere nestala skutočnosťou.

Varoščák (21) uvádza, že vstup Slovenska do Európskej únie priniesol pre slovenské poľnohospodárstvo potrebu definovania jeho spoločenskej funkcie v nových medzinárodných a vnútorných podmienkach. Jej nosným prvkom sa musí stať multifunkčný rozmer poľnohospodárstva vyjadrujúci, že poľnohospodárstvo slúži na prospech vidieka, odráža jeho bohaté tradície a rozmanitosť. Jeho úloha spočíva nielen v produkcii potravín, ale aj v udržiavaní a zachovávaní krajiny ako miesta na život, prácu a odpočinok.

Autor pracovného dokumentu **Trhové väzby** (20) uvádza, že proces vertikálnej koordinácie a jej účinky na Slovensku sa líšia od mnohých európskych krajín vzhľadom na veľkostnú štruktúru fariem a spracovateľského sektora. V porovnaní s inými krajinami obhospodárujú slovenskí prvovýrobcovia väčšie plochy - na jeden subjekt pripadá v priemere 349 hektárov. 20% všetkých poľnohospodárskych podnikov sú družstvá a obchodné spoločnosti, ktoré spolu využívajú 80% poľnohospodárskej pôdy. Dokonca aj priemerne veľké (39 ha) rodinné poľnohospodárske podniky (farmy) sú v porovnaní s priemerne veľkými farmami v krajinách EÚ väčšie.

Chrastinová (7) uvádza, že vstup Slovenskej republiky do Európskej únie priesol pre poľnohospodárstvo zásadné zmeny. Začala platiť Spoločná poľnohospodárska politika EÚ charakteristická jednotným trhom, t.j. voľným pohybom poľnohospodárskych výrobkov a preferenciou vnútorného trhu spoločenstva štátov chráneného pred konkurenciou zvonka a pred výkyvmi svetového trhu. Rozhodujúcim prvkom SPP je zásada finančnej solidarity, t.j. jej financovanie prostredníctvom finančného fondu.

Mlynek a Vavrišínová (13) charakterizujú schválenú zásadnú reformu spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP), ktorá úplne zmení spôsob podporovania sektora poľnohospodárstva v EÚ. Nová SPP sa orientuje na spotrebiteľov a daňových poplatníkov a súčasne poskytuje farmárom možnosť slobodného výberu produkcie, ktorá je žiadaná na trhu. V budúcnosti sa bude väčšina podporných fondov vyplácať nezávisle od objemu produkcie. S cieľom zabrániť nadbytočnej produkcii si členské štáty môžu zvoliť zachovanie čiastočnej väzby medzi subvenciami a produkciou v rámci presne definovaných podmienok a obmedzení.

Malejčík (12) tvrdí, že poľnohospodárska reforma na Slovensku, podobne ako aj v ďalších krajinách strednej a východnej Európy, bola a je jednou z najproblematickejších oblastí obdobia pred vstupom do EÚ, ale žiaľ, zostáva aj po vstupe. Prechod na trhovú ekonomiku predpokladá výrazné zmeny v obsahu, metód a foriem podnikania na pôde. Manažéri slovenských agrárnych podnikov na túto zmenu neboli dostatočne pripravení. Napriek ťažkostiam roky transformácie priniesli značné zmeny v slovenskom poľnohospodárstve. Postupne sa aj v tomto rezorte hospodárstva štátu vytvára produkčne výkonné moderné a konkurencieschopné odvetvie. V súčasnosti prioritou nie je len objem produkcie, ale aj udržateľný rozvoj vidieka.

Grznár a Szabo (5) konštatujú, že slabou stránkou nášho agrárneho sektora v porovnaní s EÚ, je predovšetkým nižšia výkonnosť, nižšia produktivita výrobných činiteľov, ako aj nižšie nasadzovanie produkčných faktorov. Ohrozením zostáva aj rozdielna miera podpory našich podnikateľov v porovnaní s Úniou, ktorá má pretrvávať až do roku 2013.

Nemý (14) tvrdí, že regionálne poľnohospodárske produkty a potraviny zaznamenávajú na európskych trhoch vzostup, i keď nie sú a nebudú jeho kľúčovou časťou. Ich význam spočíva vo viacerých aspektoch, ktoré zvýrazňujú potrebu spomínaného segmentu.

V európskom smere ďalšieho vývoja na trhu s potravinami sa okrem rastu podielu potravín pre zdravie bude klásť zvýšený dôraz na autenticitu a vystopovateľnosť potravín, regionálne špeciality, zdravotné a bezpečnostné aspekty. Z hľadiska exportu ma Slovensko šancu presadiť sa predovšetkým v špecialitách. Špeciality sa budú na celkovom trhu s potravinami podieľať 10 až 15 percentami, čo predstavuje nezanedbateľný podiel.

Podľa **Jamborovej** (8) obchod v EÚ je najviac regulovaným sektorom. Slovenský trh sa dovozom zo zahraničia otvoril v plnom rozsahu. Vo veľkej miere sa na našom trhu rozšírila ponuka a sortiment potravinárskych výrobkov domáceho i zahraničného pôvodu, na čom má veľký podiel i vstup nadnárodných obchodných spoločností. Vo výžive nášho obyvateľstva pretrvávajú stále nedostatky, čo je vidieť i na rozdieloch spotrebovaného objemu potravín od odborníkmi odporučených dávok. Budúci vývoj spotreby potravín okrem iného závisí od ekonomického zabezpečenia našich obyvateľov, vývoja spotrebiteľských cien, od ponuky a dostupnosti výrobkov na trhu vo vzťahu k distribučnej sieti, pôsobenia reklamy, propagácie, zdravotnej osvedy, dermatologického vývoja a trendov okolitých štátov.

Boros (1) konštatuje, že pre slovenský agropotravinársky sektor je najdôležitejším problémom udržanie jeho životaschopnosti v daných makroekonomických podmienkach a jeho adaptácia na prístupové kritéria Európskej únie. Každoročne dochádza k zvyšovaniu dovozu poľnohospodárskych komodít, ktoré by sme si mohli zabezpečiť domácou produkciou. Na celkovom zápornom salde sa agropotravinársky sektor podieľa až tretinovým podielom.

Veselovskí (22) tvrdí, že transformáciou agropotravinárskeho sektoru Slovenska na EÚ došlo k liberalizácii zahranično-obchodných vzťahov. Táto liberalizácia mala mnohostranný vplyv na export aj import aj na celú ekonomiku. Riešenie nepriaznivej situácie v zahraničnom agroobchode si vyžaduje podrobnú makroekonomickú analýzu z hľadiska komoditnej štruktúry a teritoriálnej orientácie. Nevyhnutné je nájsť faktory, ktoré najviac ovplyvňujú výkonnosť a deficitnosť a cesty k zvyšovaniu konkurenčnej schopnosti a efektívnosti zahraničného agroobchodu.

Šimo (18) na základe skúmania daných problémov formuloval niektoré opatrenia, ktoré môžu čiastočne paralyzovať nepriaznivú situáciu na agrárnom trhu:

- zvýšiť konkurencieschopnosť rozhodujúcich agropotravinárskych komodít,
- zvýšiť účinnosť a efektívnosť obchodnej politiky vo vertikále výroba, spracovanie, predaj,
- odbyt agrokomodít podporovať licenčnou politikou,
- podporovať odbyt domácich agropotravinárskych výrobkov,
- cieľavedome budovať značku kvality slovenských agroproduktov,
- zvýšiť edukáciu v oblasti agrárneho marketingu v ďalších oblastiach výchovy.

Ako tvrdí **Hutník** (6) naše agropotravinárstvo je voči starým členom Únie v nerovnej pozícii. Je otvorené zahraničnému kapitálu, ale nemá síl pre aktivizáciu vlastného kapitálu, tobôž pre spätný pohyb slovenského kapitálu do susedných krajín. Môže nás trápiť, že napríklad bankový sektor (ktorý sa považuje za najkonsolidovanejší) stojí akosi chrptom voči finančným potrebám agropotravinarov. Najmä poľnohospodárstvo považuje za veľmi krízovú oblasť, k čomu sa pripája aj poisťovníctvo. Deficit kapitálu sa takto zvyšuje a zaostalosť sa prehľbuje. Z toho môžu ťažiť silnejší európski ako aj zámorskí partneri-konkurenti.

Karkulín (9) charakterizuje rok 2007 ako rok, ktorý sprevádzal výrazný rast realizačných cien rastlinných agrokomodít a poľnohospodári po prvýkrát získali maximum priamych platieb, celkový zisk agrosektora sa v porovnaní s rokom 2006 zredukoval o približne 70%. Slovenský agrosektor hospodáril vlni so ziskom 300 mil.Sk. Pre porovnanie, ČR zaznamenala za minulý rok až 60-násobne vyšší zisk.

Solíková (16) tvrdí, že dotáciami poskytovanými do agropotravinárstva sa v minulých rokoch významne podporilo hospodárenie v znevýhodnených oblastiach a reštrukturalizácia v agropotravinárstve. Svojím pôsobením čiastočne eliminovali negatívne dosahy cenovej disparity, deficit čistých živín v pôde, intervencií najmä do strojov a technologických zariadení.

Gozora (3) poukazuje na to, že zvyšovanie konkurencieschopnosti poľnohospodárskych výrobkov možno dosiahnuť len za predpokladu uplatnenia konkurenčných výhod. Takýmito výhodami sa javia koncentrácia pôdy a ostaných výrobných faktorov, uplatňovanie veľkovýrobných foriem organizácie práce a moderného podnikového manažmentu. Ukazuje sa totiž, že kombináciou uvedených intenzifikačných faktorov

s podporným systémom EÚ a vyššími cenami poľnohospodárske podniky sú rentabilné.

Podľa **Krettera** (11) vo všeobecnosti objem ponuky ekologických produktov jednotlivých poľnohospodárskych podnikov nie je veľký. Spracovatelia v potravinárskom priemysle však požadujú stále väčšie objemy poľnohospodárskych produktov vzhľadom na kapacity výroby a náročnosť technologických opatrení pri spracovaní ekologických produktov. Za tohto stavu nie sú poľnohospodárske podniky rovnocennými partnermi, a preto je žiadúce ich združovanie do marketingových odbytových združení. Tie združovaním ponuky vytvárajú trhovú rovnováhu voči dopytu.

Stehlo (17) konštatuje, že slovenský agrárny sektor dováža tovary v priemere o 1/3 až 1/2 drahšie ako vyváža. Najväčšie rozdiely medzi dovoznými a vývoznými cenami dosahujú rastlinné produkty a výrobky potravinárskeho priemyslu, ktoré tvoria 84 %. Riešenie tejto situácie si preto vyžaduje podrobnú analýzu našich tradičných exportných komodít, vo výrobe ktorých sme dostatočne konkurencieschopní a taktiež máme predpoklady na rozšírenie iných výrob. Jedná sa o hovädzie a bravčové mäso a výrobky z nich, hydina a výrobky z nej, vajcia, ovčie mäso, slad, obilniny a výrobky z múky, semená, rastlinné oleje a tuky a pivo.

Gozora a kol. (4) hovorí, že prevažná časť obchodných zmlúv v agropotravinárstve má krátkodobý charakter, prevládajú jednoročné zmluvy. Trend vo vývoji zmluvných obchodných vzťahov v agropotravinárstve je síce pozitívny, ale pomalý. Oneskorené vytváranie stabilných zmluvných vzťahov spomaľuje rozvoj domácich obchodných sietí s agroproduktmi. Tým sa vytvárajú predpoklady na dominantné postavenie zahraničných obchodných sietí na našom trhu.

Podľa **Adriana Petra Pressburga** (15) svetová ekonomika zaznamenáva v posledných rokoch nečakaný rozkvet agrobiznisu. Ceny potravín sa derú nahor a stúpa tlak na agrovýrobu, aby produkovala čoraz viac. Za touto vzpruhou stojí niekoľko faktorov, ktoré sa synergicky združili. Najvypuklejšie sa to prejavuje zapojením poľnohospodárstva do služieb energetiky i ekológie. Dosahuje bezprecedentný rozsah a jeho trajektóriu čaká prudký vzostup.

Poľnohospodárstvo sa za niekoľko rokov ocitlo v postavení, keď sa od neho čakajú priam zázraky. Raketovým tempom stúpa jeho dôležitosť v národnom hospodárstve i vo svetovej

ekonomike. Pripadla mu totiž úloha zvládnuť novú dvojrolu: k produkcii potravín pridať energonosiče.

Dukes (2) tvrdí, že záporné saldo zahraničného obchodu s agropotravinárskymi komoditami sa neustále prehľbuje. Kým v roku 2006 dovoz prevýšil vývoz o 16,9 mld. Sk, v roku 2007 sa záporné saldo prehľbilo už na 24,6 mld. Sk. Príčinou tohoto negatívneho trendu je čoraz viac silnejúci efekt globalizácie. Tá zvyšuje tlak na import potravín, čo vplýva i na utlomovanie domácej prvovýroby. Rast záporného salda zahraničného obchodu sa nedarí zvrátiť a to napriek tomu, že súčasná vláda si stanovila za priority v rámci podpory agrosektora popri raste zamestnanosti v sektore, stabilizácii živočíšnej výroby a zabezpečení kvalitných potravín, taktiež znížiť záporné saldo agropotravinárskych komodít. Zatiaľ si však napriek snahe nepočína príliš úspešne.

David Karkulín (10) uvádza, že Brusel 20. novembra schválil aj slovenský Program rozvoja vidieka. Na modernizáciu fariem by tak malo do roku 2013 plynúť až 416,7 mil. €. Celkovo v rámci celého programu pôjde o 2,5 mil. € (vrátane štátneho kofinancovania).

Po vstupe do EÚ sa však naskytli aj ďalšie problémy, ktoré svojím spôsobom bránia zvyšovaniu konkurencieschopnosti slovenských podnikov. Ide predovšetkým o prísnu environmentálnu legislatívu. Teda doteraz upadajúca živočíšna výroba bude musieť riešiť prednostne environment pred zabezpečením vyššej efektivity a produktivity. Európska komisia vypočítala, že nové krajiny, ktoré vstúpili do EÚ v roku 2004, budú musieť vynaložiť na kompatibilitu s európskou legislatívou v oblasti životného prostredia 80 – 120 mld. €. Vcelku slušný podiel z týchto nákladov budú niesť na svojich bedrách poľnohospodári, nakoľko práve agrosektor pomerne významne zaťažuje životné prostredie.

2. Cieľ

Cieľom bakalárskej práce je analyzovať sektor agropotravinárstva v komplexe ekonomiky SR, jeho pozíciu v hospodárstve a v spoločnosti.

Vývoj poľnohospodárstva a potravinárstva od rozpadu plánovej ekonomiky prešiel od obdobia dramatického poklesu produkčnej a ekonomickej výkonnosti odvetvia k stabilizácii produkcie zodpovedajúcej možnostiam domáceho trhu a úrovni konkurencieschopnosti odvetvia.

Analýza je zameraná na vývoj vybraných ukazovateľov poľnohospodárstva a potravinárstva SR s akcentom na obdobie po vstupe SR do EÚ.

Úlohou je zmapovať a určiť v prehľadoch vybraných ekonomických ukazovateľov situáciu v agropotravinárskom sektore, z čoho vyplývajú čiastkové úlohy:

- prostredníctvom vybraných ukazovateľov poľnohospodárskej prvovýroby charakterizovať aktuálnu situáciu sektoru,
- urobiť analýzu ekonomických výsledkov potravinárskeho priemyslu v množstevnom aj hodnotovom vyjadrení.

Základným informačným zdrojom aktuálneho vývoja ekonomických ukazovateľov agropotravinárstva, ponuky a dopytu po agropotravinárskych komoditách sú situačné správy, v ktorých sú spracované výstupy štátneho (ŠÚ SR) a rezortného (MP SR) výkazníctva a tiež informácie získané z materiálov VÚEPP.

3. Metodika práce a materiál

V zmysle teórie sektorov agropotravinárstvo patrí do primárneho sektora národného hospodárstva. Súčasná štruktúra rezortu zahŕňa subjekty, ktorých hlavnou činnosťou je rastlinná a živočíšna výroba, agrárne služby a potravinársky priemysel.

Cieľom práce bolo zhodnotiť postavenie agropotravinárskeho sektoru v podmienkach ekonomiky Slovenskej republiky. Sledovaným obdobím boli roky 2004-2006.

Vlastnú prácu rozčleňujem na nasledovné oblasti:

1. Analýza aktuálnej situácie v poľnohospodárskej prvovýrobe
 - rastlinná výroba - základné produkčné a ekonomické ukazovatele
 - živočíšna výroba- základné produkčné a ekonomické ukazovatele
2. Analýza potravinárskeho sektoru v podmienkach ekonomiky SR
 - produkčné a ekonomické parametre
3. Záver
 - zhrnutie získaných poznatkov

Analýza agropotravinárstva vychádzala z nasledovných rozborových metód:

Metóda analýzy – zhodnocuje výsledný ukazovateľ, a to rozložením základných javov procesov na jednotlivé zložky. Jej úlohou je zistiť jednotlivé príčiny, ktoré ovplyvnili daný výsledok.

Metóda komparatívna – používa sa pri rozbere hospodárskej činnosti podnikov. Pri použití tejto metódy v rozbere je dôležité správne zvoliť porovnávaciu základňu, ktorá sa využíva ku kvalitnému porovnávaníu.

Metóda indexová – je matematicko – štatistická metóda, kde indexy sú najčastejšími a najjednoduchšími charakteristikami dynamiky ekonomických javov.

Grafická metóda

Základnými ukazovateľmi na posúdenie sú hrubý domáci produkt, podiel na tvorbe hrubého fixného kapitálu, podiel na pridanej hodnote a podiel na zamestnanosti.

Analyzovanými kategóriami sú produkcia, hektárové úrody, vlastné náklady, výnosy, hospodársky výsledok.

Vzťahy na určenie jednotlivých ukazovateľov:

$$\text{Produkcija v t na ha} = \frac{\sum \text{produkcia (t)}}{\sum \text{výmera (ha)}}$$

V kategórií nákladov boli jednotlivé ukazovatele vypočítané na základe nasledovných vzťahov:

$$\text{Vlastné náklady v Sk.na t} = \frac{\sum VN(Sk)}{\sum \text{produkcia (t)}}$$

$$\text{Vlastné náklady v Sk. na ha} = \frac{\sum VN(Sk)}{\sum \text{výmera (ha)}}$$

Výška celkových výnosov bola zistená ako súčet tržieb a dotácií. Výnosy na hektár pestovateľskej plochy a na tonu produkcie boli vyčíslené podľa vzťahov:

$$\text{Výnosy v Sk na ha} = \frac{\sum \text{výnosy (Sk)}}{\sum \text{výmera (ha)}}$$

$$\text{Výnosy v Sk na t} = \frac{\sum \text{výnosy (Sk)}}{\sum \text{produkcia (t)}}$$

Výsledok hospodárenia predstavuje rozdiel medzi výnosmi a nákladmi – výsledok hospodárenia na jednotku plochy je definovaný ako:

$$\text{HV v Sk na ha} = \frac{\sum VH(Sk)}{\sum \text{výmera (ha)}}$$

Dotácie na jednotku plochy sú vyčíslené ako:

$$\text{Dotácie v Sk na ha} = \frac{\sum \text{dotácie (Sk)}}{\sum \text{výmera (ha)}}$$

Matematicky HDP možno vyčísliť:

$$\text{HDP} = C + I + G + \text{NX}$$

Pričom:

C (consumption) - výdavky domácností na osobnú spotrebu tovarov a služieb

I (investment) - hrubé domáce investície firiem (výdavky firiem)

G (government) - výdavky štátu na nákup tovarov a služieb

NX (net export) - čistý export

Údaje použité v bakalárskej práci som získala z národnej údajovej základne, zo zdrojov Ministerstva pôdohospodárstva SR, zo Správ o poľnohospodárstve a potravinárstve SR, zdrojov VÚEPP a dostupných webových stránok súvisiacich s riešenou problematikou.

4. Vlastná práca

4.1 Poľnohospodárska prvovýroba

Poľnohospodárstvo – ako rezort – z pohľadu jeho podielu na hrubom domácom produkte, ktorý nepredstavuje ani 5 percent, nemá výrazný priestor v národnom hospodárstve. Celkový podiel agrosektora na HDP SR sa v roku 2006 medziročne znížil o 0,2 % na 4,2 % - ostatné odvetvia národného hospodárstva rástli rýchlejšie. Jeho význam však spočíva v stratégii zabezpečovania potravinového trhu.

Tab.č.1 Podiel poľnohospodárstva v % na vybraných ukazovateľoch ekonomiky SR

Ukazovateľ	Podiel poľnohospodárstva v %		
	2004	2005	2006
✓ hrubý domáci produkt (s.c.)	4,7	4,44	4,21
✓ tvorba hrubého fixného kapitálu (b.c.)	2,28	2,65	2,53
✓ pridaná hodnota (s.c.)	5,20	5,07	4,70
✓ zamestnanosť	4,93	4,57	4,36

Zdroj: VÚEPP

Účasť poľnohospodárstva sa v roku 2006 znížila oproti roku 2005 vo všetkých sledovaných ukazovateľoch. Zvýšenie podielu poľnohospodárstva na tvorbe hrubého fixného kapitálu SR v roku 2005 bolo spôsobené dobrým výsledkom hospodárenia v predchádzajúcom roku, ale najmä prílevom investícií.

Tab.č.2 Vývoj hrubej poľnohospodárskej produkcie v cenách roku 2000 v mil. Sk

	HPP	z toho: hrubá rastlinná produkcia	hrubá živočíšna produkcia	podiel v %	
				HRP	HŽP
2004	60 722	27 767	32 955	45,72	54,28
2005	56 899	26 810	30 089	47,11	52,89
2006	54 670	25 381	29 289	46,42	53,58

Zdroj: VÚEPP

Ako vyplýva z vývoja, HPP klesá, pričom sa mení aj štruktúra produkcie s nárastom podielu živočíšnej a poklesom podielu rastlinnej produkcie na hrubej poľnohospodárskej produkcii. Kým za pokles ukazovateľa v rastlinnej produkcii mohli klimatické podmienky a s tým spojené nižšie hektárové výnosy, v živočíšnej výrobe bol príčinou pokles produkcie jatočných zvierat prevažne v dôsledku znižovania stavov.

4.1.1 Rastlinná výroba

4.1.1.1 Základné produkčné ukazovatele hlavných plodín

Liberalizácia trhu a vplyv zahraničnej konkurencie sa prejavil aj znižovaním výmery osiatej plochy poľnohospodárskymi komoditami.

Obilniny

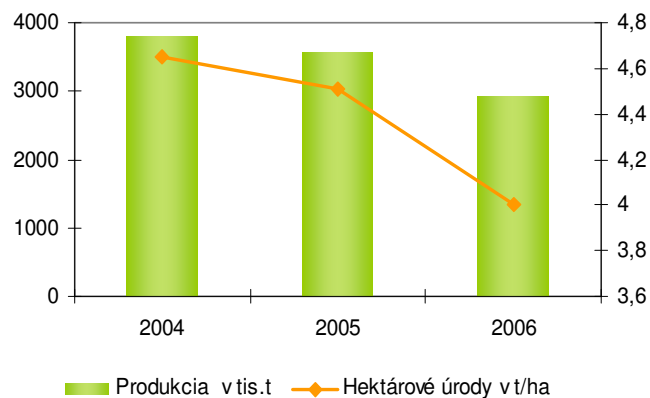
Slovenskí producenti obilnín sa po vstupe do EÚ museli prispôbiť novým trhovým podmienkam v porovnaní s farmármi z pôvodných členských krajín s oveľa nižšími dotačnými platbami. Rok 2006 patril v produkcii obilovín k najhorším, no záujem prvovýrobcov o pestovanie obilnín sa nevytráca, takže táto komodita bude aj v budúcnosti patriť medzi kľúčové z hľadiska štruktúry rastlinnej výroby na Slovensku.

Tab.č.3 Vývoj vybraných ukazovateľov pestovania obilnín

Ukazovateľ	2004	2005	2006	06/04
Zberové plochy v tis. ha	815,5	794,7	732,9	0,90
Hektárové úrody v t/ha	4,65	4,51	4,00	0,86
Produkcia v tis.t	3 793,1	3 585,2	2 928,8	0,77

Zdroj: VÚEPP

Graf č.1 Vývoj produkcie a hektárovej úrody obilnín

Pokles zberových plôch a hektárových úrod sa prejavil na celkovej produkcii obilnín, ktorá sa u väčšiny komodít znížila. Takmer 50% z celkovej výmery obilnín predstavovali osevné plochy pšenice. Na úroveň produkcie výrazne vplývali klimatické podmienky počas vegetácie, minerálna výživa a ochrana rastlín.

Olejninny

Olejninny sú významnou trhovou plodinou. Pretrvávajúci dopyt na domacom a zahraničných trhoch je dôvodom na rozširovanie pestovania olejní, najmä repky a slnečnice, čiže plodín

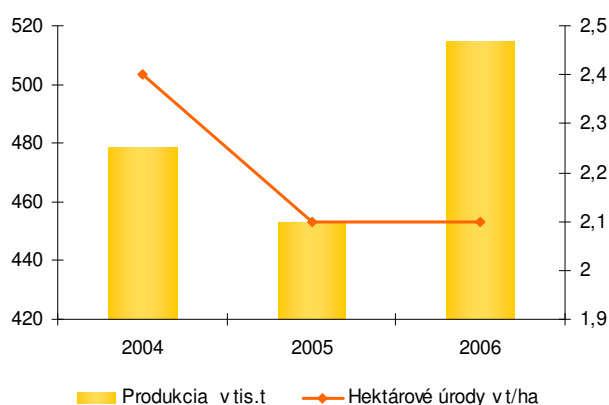
s dobrým trhovým charakterom. Plochy a produkcia olejnín sa v sledovanom období zvýšili, hektárové úrody v rokoch 2005 a 2006 zostali na rovnakej úrovni.

Tab.č.4 Vývoj vybraných ukazovateľov pestovania olejnín

Ukazovateľ	2004	2005	2006	06/04
Zberové plochy v tis. ha	196,7	213,5	250,4	1,27
Hektárové úrody v t/ha	2,4	2,1	2,1	0,88
Produkcia v tis.t	478,4	453,4	514,7	1,08

Zdroj: VÚEPP

Graf č.2 Vývoj produkcie a hektárovej úrody olejnín

Ak sa tieto plodiny považujú za perspektívne, je nutné zefektívniť ich výrobu znižovaním nákladov, využiť ich genetický potenciál a systémové opatrenia vo výžive a ochrane.

Cukrová repa

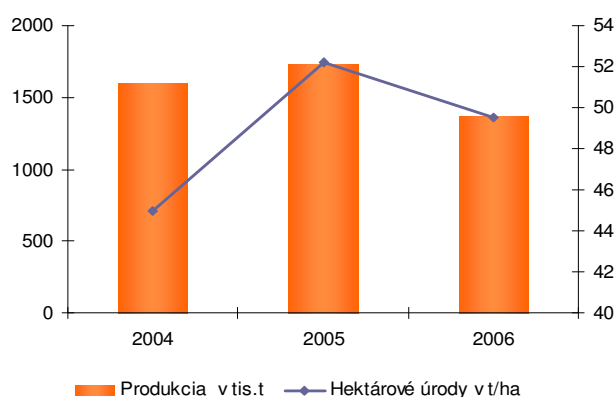
Po výkyvoch v produkcii cukru v rokoch 2004 a 2005 nastali v tomto sektore pozitívne zmeny. Opatrenia novej legislatívy znamenali pre Slovensko zníženie kvót cukru a ukončenie činnosti niektorých cukrovarov (Dunajská Streda), čo v roku 2006 vidieť aj na znížení zberových plôch, hektárovej úrody i produkcie.

Tab. č.5 Vývoj vybraných ukazovateľov pestovania cukrovej repy

Ukazovateľ	2004	2005	2006	06/04
Zberové plochy v tis. ha	35,5	33,2	27,7	0,78
Hektárové úrody v t/ha	45,0	52,2	49,5	1,10
Produkcia v tis.t	1 598,8	1 732,6	1 370,9	0,86

Zdroj: VÚEPP

Graf č.3 Vývoj produkcie a hektárovej úrody cukrovej repy

Zemiaky

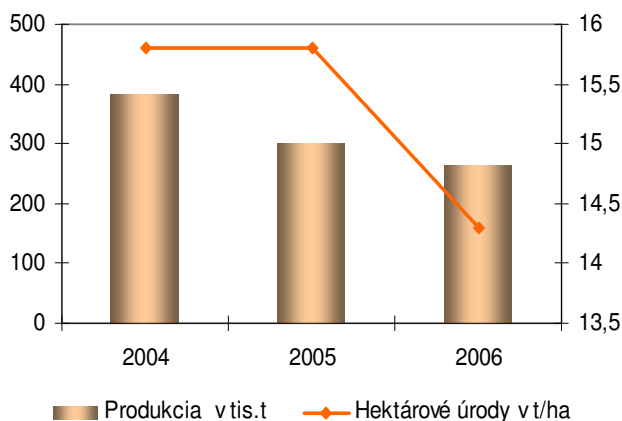
Pestovanie zemiakov v SR sa stretáva so značnými problémami od prvovýroby až po konečného spotrebiteľa. Ako vyplýva z vývoja, trend je jednoznačný – dlhotrvajúci pokles zberových plôch a teda aj produkcie zemiakov. Celková produkcia v roku 2006 dosiahla úroveň 263 tis. ton, čo nepokrýva ani domácu potrebu konzumných zemiakov. Na celkovej produkcii sa 70% podieľajú drobní producenti zemiakov, ktorí majú nízku stabilitu produkcie. Otvorením trhu sa ich situácia zhoršila, pretože v rámci SPP sa trh so zemiakmi nepodporuje. Dovoz zemiakov po vstupe do EÚ podstatne vzrástol.

Tab. č.6 Vývoj vybraných ukazovateľov pestovania zemiakov

Ukazovateľ	2004	2005	2006	06/04
Zberové plochy v tis. ha	24,2	19,1	18,4	0,76
Hektárové úrody v t/ha	15,8	15,8	14,3	0,90
Produkcia v tis.t	382,0	301,2	263,1	0,69

Zdroj:VÚEPP

Graf č.4 Vývoj produkcie a hektárovej úrody zemiakov

4.1.1.2 Cenový vývoj rastlinnej výroby

Ceny vstupov do poľnohospodárstva rastú rýchlejšie ako ceny poľnohospodárskych výrobkov. Ceny produktov rastlinnej výroby v roku 2005 sa pohybovali pod cenovou hladinou roku 2004, no v roku 2006 vzrástli medziročne o 1,1 %.

Tab.č.7 Vývoj cien vstupov a realizačných cien poľnohospodárskych výrobkov - rovnaké obdobie minulého roka =100

Ukazovateľ	2004	2005	2006
Ceny vstupov do poľnohospodárstva	103,0	100,9	105,3
Ceny poľnohospodárskych výrobkov	102,1	97,6	99,8
- rastlinné komodity	107,5	88,8	101,1
- ovocie a zelenina	98,0	94,2	100,1

Zdroj: VÚEPP

Tab.č.8 Vývoj cien vybraných rastlinných produktov v Sk za tonu

Komodita	2004	2005	2006	06/04
pšenica potravinárska	4 444	3 747	3 899	0,88
pšenica priemyselná	3 731	3 176	3 292	0,88
jačmeň sladovnícky	4 841	4 234	4 133	0,85
jačmeň potravinársky	4 423	4 068	3 818	0,86
raž potravinárska	4 029	3 773	4 000	0,99
kukrica na zrno	4 098	3 592	3 747	0,91
semeno repky olejnej	8 334	6 762	8 126	0,98
semeno slnečnice	7 580	7 562	7 384	0,97
cukrová repa	1 724	1 745	1 446	0,84
zemiaky neskoré	6 474	5 791	7 017	1,08

Zdroj: VÚEPP

Nízka úroda a straty pri skladovaní zapríčinili rast cien zemiakov, vysoký dopyt nákupcov, súvisiaci so zvyšujúcou sa výrobou biopalív, ovplyvňuje zase cenový vývoj s repkou olejnou na domácom trhu. V roku 2006 mierne stúpili ceny potravinárskej raže (6 %) a pšenice (3,8 %). Na druhej strane výrazne sa znížili ceny cukrovej repy.

4.1.1.3 Ekonomické ukazovatele

Výsledok hospodárenia v roku 2006 ovplyvnil hlavne rast cien vstupov a pokles cien poľnohospodárskych výrobkov.

Z porovnania úrovne produkcie a podpôr v prepočte na ha poľnohospodársky využívanej pôdy vo vybraných štátoch EÚ vidieť, že Slovensko dosiahlo najnižšiu produkciu, ale bola mu poskytnutá aj najnižšia podpora.

Tab.č.9 Vlastné náklady a výnosy v Sk na 1 hektár poľnohospodárskej pôdy –
rastlinná výroba

Rastlinná výroba	2004	2005	2006	06/04
Osivá- sadivá	1 728	1 771	1 803	1,04
Hnojivá	2 150	2 273	2 426	1,13
Chemické ochranné prostriedky	1 973	1 899	2 022	1,02
Ostatný priamy materiál	332	295	303	0,91
Mzdy a odmeny	459	379	471	1,03
Sociálne náklady	82	68	92	1,12
Opravy a udržiavanie	122	162	151	1,24
Odpisy HIM	139	133	131	0,94
Agrochemické služby	590	640	582	0,99
Ostatné priame náklady a služby	1 236	1 237	1 130	0,91
Náklady pomocných činností	4 257	4 108	4 261	1,0
Zníženie nákladov o zučt.výnosy	-17	-12	-132	
Priame náklady spolu	13 051	12 953	13 240	1,01
Réžia výrobná	1 645	1 667	1 702	1,03
Réžia správna	1 177	1 134	1 303	1,11
VN celkom na ha p.p	15 873	15 754	16 245	1,02
Výnosy na ha p.p.	19 969	17 936	17 073	0,85
dotácia na ha	3 219	3 394	2 839 *	0,88
Hospodársky výsledok na ha p.p.	4 096	2 182	828	0,20

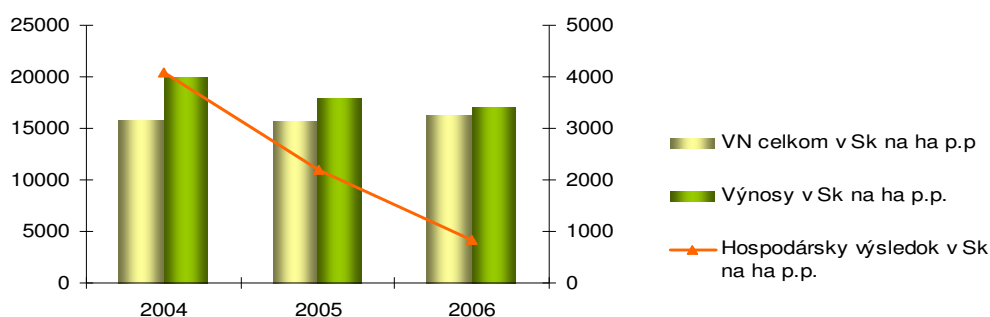
* dotácie vrátane SAPS a LFA

Zdroj: VÚEPP

SAPS – platby na plochu poľnohospodársky využívannej pôdy

LFA - platby za znevýhodnené oblasti

Graf č.5 Vývoj výnosov a nákladov a hospodárskeho výsledku rastlinnej produkcie

Od nášho vstupu do EÚ vykazuje rastlinná výroba kladný hospodársky výsledok. Treba však zdôrazniť, že bez podpôr by poľnohospodárstvo bolo vysoko stratové. Aj pri tendenciách narastajúcej podpory badať pokles výroby, k čomu prispieva hlavne nižšia efektívnosť výroby.

Zvýšenie cien vstupov do rastlinnej výroby súviselo najmä s nárastom cien pohonných hmôt, vodného a stočného, nárastom cien hnojív aj sadív.

4.1.2 Živočišna výroba

4.1.2.1. Produkcia živočíšnej výroby

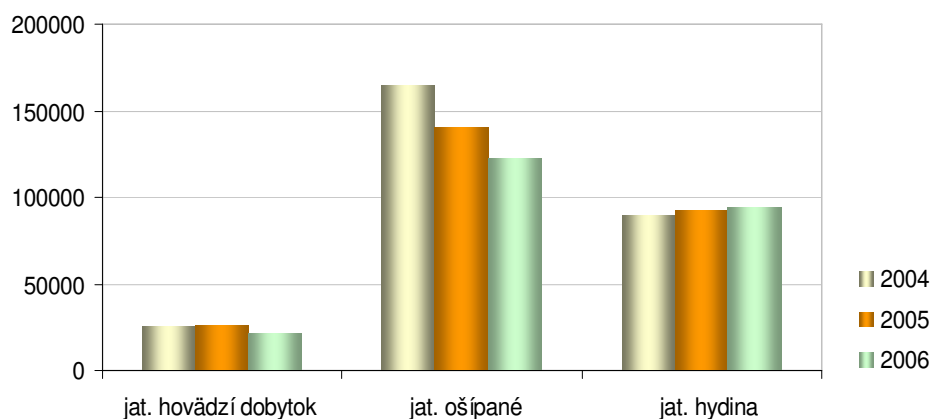
Vývoj v živočíšnej výrobe je nepriaznivý. Počet hospodárskych zvierat klesá a zhoršili sa aj niektoré reprodukčné a úžitkové parametre.

Tab.č.10 Početné stavy a produkcia ŽV

Počet zvierat (tis. ks)	2004	2005	2006	06/04
Hovädzí dobytok	540,1	527,9	507,8	0,94
Ošípané	1 149,30	1 108,30	1 104,80	0,96
Ovce a kozy	360,2	360,1	371	1,03
Hydina	13 713,20	14 084,10	13 038,30	0,95
Produkcia za rok				
Jatočný hovädzí dobytok (t jat.hm.)	25 579	26 383	21 413	0,84
Jatočné ošípané (t jat.hm.)	164 906	139 938	122 258	0,74
ovce a kozy (t jat.hm.)	1145	1552	1201	1,05
jatočná hydina (t jat.hm.)	90 080	92 201	94 226	1,05
Mlieko kravské (t)	1 078 625	1 099 827	1 091 737	1,01
Ovčie mlieko (t)	10 949	10 800	9 974	0,91
Vajcia konzumné (tis.ks)	1 138 643	1 131 587	1 171 667	1,03

Zdroj: VÚEPP

Graf č.6 Produkcia jatočných zvierat v SR v tonách živej hmotnosti

Hlavným faktorom rozvoja chovu HD sú v súčasnosti možnosti odbytu hovädzieho mäsa a mlieka, ekonomická efektívnosť výroby a kúpyschopnosť obyvateľstva. Ku koncu roku 2006 bolo v SR 507,8 tis. ks HD a z toho 218,7 tis. ks kráv. Na slovenských bitúnkoch sa celkovo zabilo 81,7 tis. ks HD s jatočnou hmotnosťou 21,4 tis. ton. Aj keď priemerný denný prírastok vo výkrme HD neustále rastie a náklady na kg vyrobeného mäsa mierne klesajú, nízke nákupné ceny nedovoľujú chovateľom dosahovať požadovaný zisk.

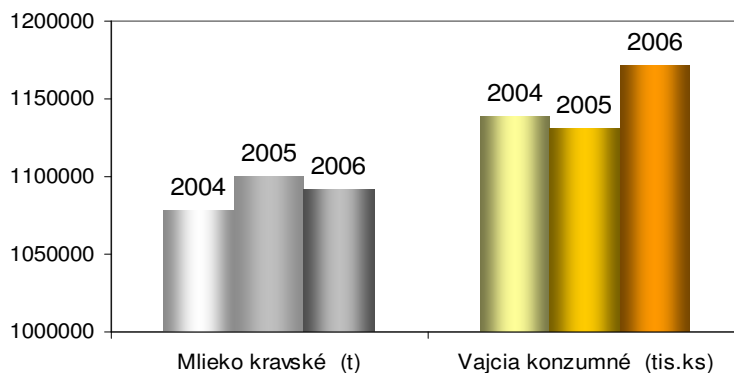
Vplyvom odbytových problémov situácia na trhu s ošípanými je nestabilná. Pokračuje trend redukcie stavov ošípaných - 31.12.2006 bolo v SR 1104,8 tis.ks ošípaných, čo je pokles o 3,8% oproti roku 2004. Na bitúnkoch sa zabilo 1078 tis. ks jatočných ošípaných a domáca produkcia bravčového mäsa v roku 2006 bola 122,3 tis. ton. Príčiny takejto výraznej degresie stavov ošípaných sú známe: prebytok bravčoviny na európskom trhu neumožňuje zvýšenie realizačných cien jatočných ošípaných, kým ceny vstupov, predovšetkým krmív, neustále stúpajú.

Chov oviec bol v posledných rokoch najstabilnejším odvetvím živočíšnej výroby s nárastom vývozu jatočných jahniat a ovčieho mäsa do zahraničia, najmä do Talianska a Francúzska.

Podľa údajov ŠÚ SR bol ku koncu roku 2006 celkový počet hydiny 13,0 mil. ks, z čoho bolo sliepok 5,7 mil. ks. Produkcia hydínového mäsa bola 94,2 tis. ton, čo je 5% nárast oproti roku 2004.

Výroba slepačích vajec celkom dosiahla cca 1 171,7 mil. ks. Vývoj hydínárstva charakterizoval v posledných rokoch vzrast produkcie jatočnej živej hydiny a domácej spotreby hydínového mäsa.

Graf č.7 Produkcia kravského mlieka a konzumných vajec

Trh s mliekom je regulovaný, pravdepodobne až do roku 2014. Produkcia kravského mlieka v sledovanom období dosiahla priemer 1090,1 tis.ton. Z dôvodu nízkej spotreby na obyvateľa a rok, časť produkcie sa realizuje na zahraničných trhoch.

4.1.2.2 Cenový vývoj živočíšnej výroby

Ceny komodít živočíšnej výroby v roku 2006 klesli o 0,7 %, na čo vplývali nízke ceny jatočných kurčiat a živých rýb. Vzrástli ceny oviec, baranov, jahniat, teliat, jatočného hovädzieho dobytká, kým ceny jatočných ošípaných stagnovali na úrovni minulého roka. Z kategórie živočíšnych produktov sa znížila cena ovčieho i kravského mlieka, zvýšila sa

cena slepačích vajec.

Tab.č.11 Vývoj cien vstupov a realizačných cien živočíšnych komodít
rovnaké obdobie minulého roka=100

Ukazovateľ	2004	2005	2006
Ceny vstupov do poľnohospodárstva	103,0	100,9	105,3
Ceny poľnohospodárskych výrobkov	102,1	97,6	99,8
- živočíšne komodity	100,1	101,4	99,3

Zdroj: VÚEPP

Tab.č.12 Vývoj cien vybraných živočíšnych produktov v Sk za tonu, mlieko 1000 litrov

Komodita	2004	2005	2006	06/04
býky jatočné	81 921	84 854	87 419	1,07
kravy jatočné	54 955	59 306	60 520	1,10
ošípané jatočné	50 527	52 648	52 529	1,04
jahňatá jatočné	82 403	85 264	89 129	1,08
ovce, barany jatočné	47 214	47 790	48 044	1,02
kurčatá jatočné	28 354	27 493	25 029	1,02
mlieko kravské surové	9 198	9 414	9 393	0,88
vajcia slepačie konzumné	2 481	2 076	2 170	0,87

Zdroj: VÚEPP

4.1.2.3 Ekonomické ukazovatele

Producenti krmív a chovatelia hospodárskych zvierat zaznamenali v ostatnom čase výrazný nárast základných surovín. Pri 60-75%-nom podiele obilnín v krmných zmesiach predstavuje 10%-ný nárast cien obilnín 6-7%-ný nárast krmnej zmesi. Rast cien vstupných surovín sa však neodrazil na nákupnej cene brojlerového a bravčového mäsa, a preto tento sektor zaznamenáva stratu.

Tab.č.13 Výnosy a náklady živočíšnej výroby v Sk na 1 hektár p.p.

Ukazovateľ	2004	2005	2006	06/04
Krmivá-stelivá	10 062	9 118	9 401	0,93
Liečivá a dezinfekčný materiál	370	391	404	1,09
Ostatný priamy materiál	962	816	897	0,93
Mzdy a odmeny	1 806	1 771	1 852	1,03
Sociálne náklady	570	575	619	1,09
Opravy a udržiavanie	255	269	281	1,10
Odpisy HIM	1 241	1 128	1 084	0,87
Odpisy zvierat	1 127	1 158	1 218	1,08
Plemen.a veterin.služby	419	433	477	1,14
Ostatné priame náklady a služby	951	865	966	1,02
Náklady pomocných činností	1 379	1 385	1 530	1,11
Zníženie nákladov o zučt.výnosy	-35	-96	-123	3,5

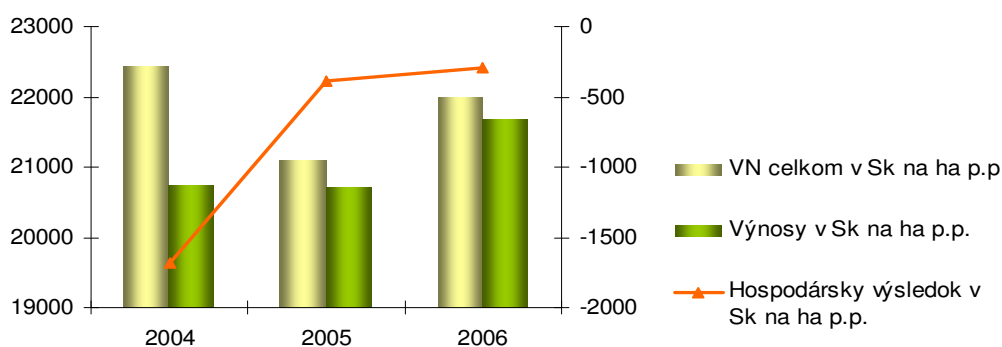
Priame náklady spolu	19 107	17 813	18 606	0,97
Réžia výrobná	1 744	1 772	1 745	1,0
Réžia správna	1 583	1 515	1 632	1,03
VN celkom na ha p.p	22 434	21 100	21 983	0,98
Výnosy na ha p.p.	20 746	20 706	21 685	1,05
dotácia na ha	2086	2 232	3 182*	1,52
Hospodársky výsledok na ha p.p.	-1 688	-394	-298	0,18

* dotácie vrátane SAPS a LFA

Zdroj: VÚEPP

Prevzatím princípov trhovej ekonomiky od EÚ treba priznať objektívnu potrebu podpory nášho poľnohospodárstva ako celku. Za hlavný dôvod možno považovať skutočnosť, že toto odvetvie nie je schopné vytvárať vlastné zdroje na rozšírenú reprodukciu a zabezpečuje plnenie viacerých dôležitých funkcií. Výsledok hospodárenia ovplyvňuje v rozhodujúcej miere rast cien vstupov, výšky podpory, pokles cien poľnohospodárskych výrobkov a ústup od nerentabilných výrob.

Graf č.8 Vývoj výnosov a nákladov a hospodárskeho výsledku živočíšnej produkcie

4.2. Potravinársky priemysel

4.2.1 Produkcia potravinárskeho priemyslu

Potravinársky priemysel je v SR členený na 16 výrobných odborov. Hrubý domáci produkt v tomto odvetví od roku 2004 narastal a v roku 2006 dosiahol 25 mld.Sk, čím sa zvýšil podiel tohto odvetvia v hospodárstve SR na 1,96 %.

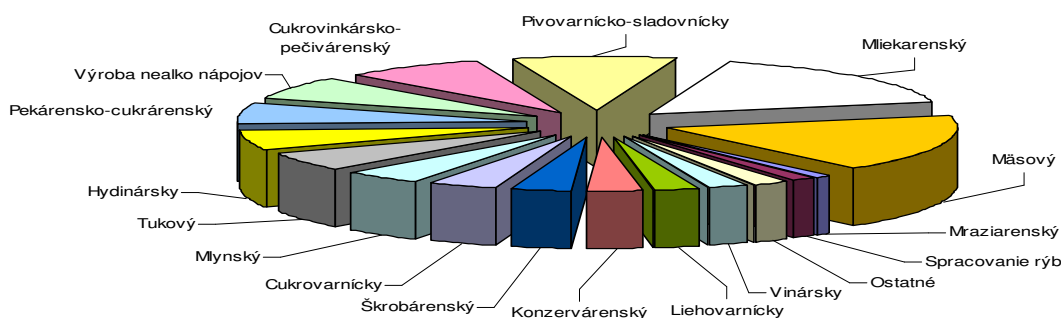
Tab.č.14 Percentuálny podiel potravinárstva na vybraných ukazovateľoch ekonomiky SR

Podiel potravinárstva na:	Podiel v %		
	2004	2005	2006
✓ hrubom domácom produkte (s.c.)	1,32	1,93	1,96
✓ tvorbe hrubého fixného kapitálu (b.c.)	3,18	2,74	2,79
✓ pridanej hodnote (s.c.)	1,49	2,20	2,19
✓ zamestnanosti	3,15	2,97	2,80

Zdroj: VÚEPP

Výroba potravinárskych výrobkov (bez tabakového priemyslu) v hodnotovom vyjadrení po medziročnom náraste v roku 2005 na 90 mld.Sk, klesla v roku 2006 na úroveň 86 mld. Sk.. V jej štruktúre najvyšší podiel pripadol na dva hlavné výrobné potravinárske odbory živočíšnej povahy, a to na mäsový (17,4 %) a mliekárenský (17,2 %). Ďalej nasledoval odbor pivovarnícko-sladovnícky (8,9%), cukrovinkársko-pečivársky (7,9%), výroby nealkoholických nápojov (6,8%), pekársko-cukrárenský (6,4%), hydínarský (6,3%) a tukový (5,5 %) odbor. Najnižší podiel na produkcii (5 % a menej) mali podniky odboru mlynárskeho, cukrovarníckeho, škrobárenského, konzervárenského, liehovarníckeho, vinárskeho, podniky skupiny ostatných odborov, priemyslu spracovania rýb a mraziarenského odboru.

Graf č.9 Podiel jednotlivých potravinárskych odborov na výrobe potravín

Tab.č.15 Výroba výrobkov za potravinársky priemysel podľa odborov v mil.Sk

Odbor	2004	2005	2006	06/04
Mäsový	13 844	15 344	15 033	1,09
Mliekárenský	15 841	17 320	14 866	0,94
Pivovarnícko-sladovnícky	7 695	7 788	7 729	1,0
Cukrovinkársko-pečivársky s výrobou kávovín	6 890	7 077	6 862	1,0
Výroba nealkoholických nápojov	5 407	5 784	5 922	1,10
Pekársko-cukrárenský	5 091	5 458	5 534	1,09
Hydínarský	6 671	6 781	5 471	0,82
Tukový	4 748	4 487	4 749	1,0
Mlynský	4 375	3 239	3 702	0,85
Cukrovarnícky	5 115	3 556	3 552	0,69
Škrobárenský	2 465	2 639	2 859	1,16
Konzervárenský	2 735	2 873	2 624	0,96
Liehovarnícky	1 999	2 657	2 188	1,09
Vinársky	2 264	1 939	1 925	0,85
Ostatné	1 433	1 396	1 582	1,10
Spracovanie rýb	1 278	1 260	1 321	1,03
Mraziarenský	658	534	631	0,96
Spolu potravinársky priemysel	88 509	90 132	86 550	0,98

4.2.2 Vývoj cien

Ceny odrážajú zmeny situácie na trhu poľnohospodárskych výrobkov, spracovaných produktov a stav na spotrebiteľskom trhu, no súčasne ich ovplyvňuje aj vývoj cien energií, pohonných hmôt, vody a služieb.

Tab.č.16 Vývoj cenových indexov vo vertikále výroby a spotreby potravín rovnaké obdobie minulého roka=100

Ukazovateľ	2004	2005	2006
Ceny vstupov do poľnohospodárstva	103,0	100,9	105,3
Ceny poľnohospodárskych výrobkov	102,1	97,6	99,8
Ceny potravinárskych výrobkov	103,3	95,7	99,6
Spotrebiteľské ceny potravín a nealkohol.nápojov	104,8	98,6	101,4
Spotrebiteľské ceny úhrn - inflácia	107,5	102,7	104,5

Zdroj: VÚEPP

Ceny vstupov do poľnohospodárstva medziročne rastú - v roku 2006 rast cien vstupov prevýšil aj priemernú hodnotu inflácie za rok 2006, zatiaľčo vývoj cien poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov od roku má klesajúcu tendenciu. Výrazný cenový pokles potravinárskych výrobkov roku 2005 vystriedalo mierne zníženie o 0,4% v roku 2006 .

Okrem poklesu cien vstupných surovín do potravinárskej výroby vplyva na cenotvorbu aj rastúci tlak obchodných reťazcov na znižovanie odbytových cien.

Tab.č.17 Vývoj cien vybraných výrobkov potravinárskych výrobcov v SR v Sk

Výrobky	m.j.	2004	2005	2006	06/04
Mlieko polotučné trvanlivé	l	14,84	14,78	14,16	0,95
Smotana (nad 29% t.v.s.)	l	63,51	62,83	63,09	0,99
Eidamská tehla 45% t.v.s.	kg	108,31	115,40	106,96	0,99
Bryndza	kg	119,56	117,55	105,52	0,88
Maslo čerstvé	kg	112,93	115,67	112,84	1,00
Hovädzie bez kosti predné	kg	120,08	127,97	129,63	1,08
Hovädzie bez kosti zadné	kg	138,84	148,61	158,67	1,14
Hovädzia sviečková	kg	305,48	388,72	436,56	1,43
Bravčové stehno upravené	kg	122,67	120,64	112,96	0,92
Bravčové pliecko bez kosti	kg	115,23	107,02	98,79	0,86
Jemné párky	kg	60,93	62,29	62,89	1,03
Šunková saláma	kg	106,11	101,93	94,43	0,89
Turistická trvanlivá saláma	kg	91,75	90,21	86,66	0,94

Zdroj: VÚEPP

Zníženie cien mlieka a mliečnych výrobkov na úrovni prvovýrobcov a spracovateľov sa prejavilo aj miernym poklesom spotrebiteľských cien mliečnych výrobkov. Spotrebiteľské ceny hovädzieho mäsa vzrástli v rozmedzí 2 – 4 %, ceny bravčového mäsa oscillovali na úrovni minulého roka a cena pitvaných kurčiat klesla o 7,8 %. Vo väčšine hodnotených základných potravín spotreba na obyvateľa v SR je nižšia ako úroveň spotreby v EÚ.

4.2.3 Ekonomické ukazovatele

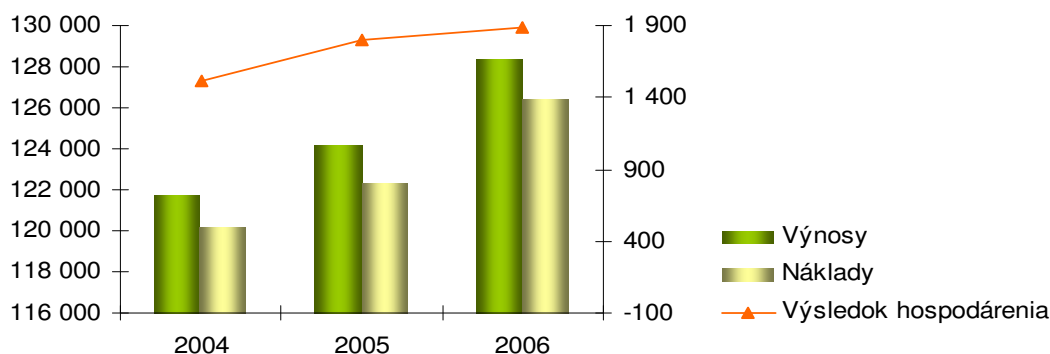
Zisk potravinárstva kontinuálne narastá od roku 2004. Podľa výsledkov 387 podnikov potravinársky priemysel ukončil hospodárenie v roku 2006 so ziskom 1,9 mld. Sk, čo je o 95 mil. Sk vyšší zisk ako v roku 2005 a o 376 mil. viac ako v roku 2004. Dlhodobu sa zvyšuje aj podiel ziskových podnikov a roku 2006 ich podiel predstavoval 65,6 %. V potravinárskom odvetví prevládajú podniky s národným kapitálom – iba 11% podnikov má účasť zahraničného kapitálu.

Tab.č.18 Vývoj základných ekonomických ukazovateľov za potravinársky priemysel v mil. Sk

Ukazovateľ	2004	2005	2006	06/04
Výnosy	121 728	124 181	128 349	1,05
Náklady	120 211	122 384	126 456	1,05
Výsledok hospodárenia	1 517	1 798	1 893	1,25
podiel ziskových podnikov v %	59,5	63,5	65,6	1,10

Zdroj: VÚEPP

Graf č.10 Vývoj výnosov, nákladov a hospodárskeho výsledku potravinárskej produkcie

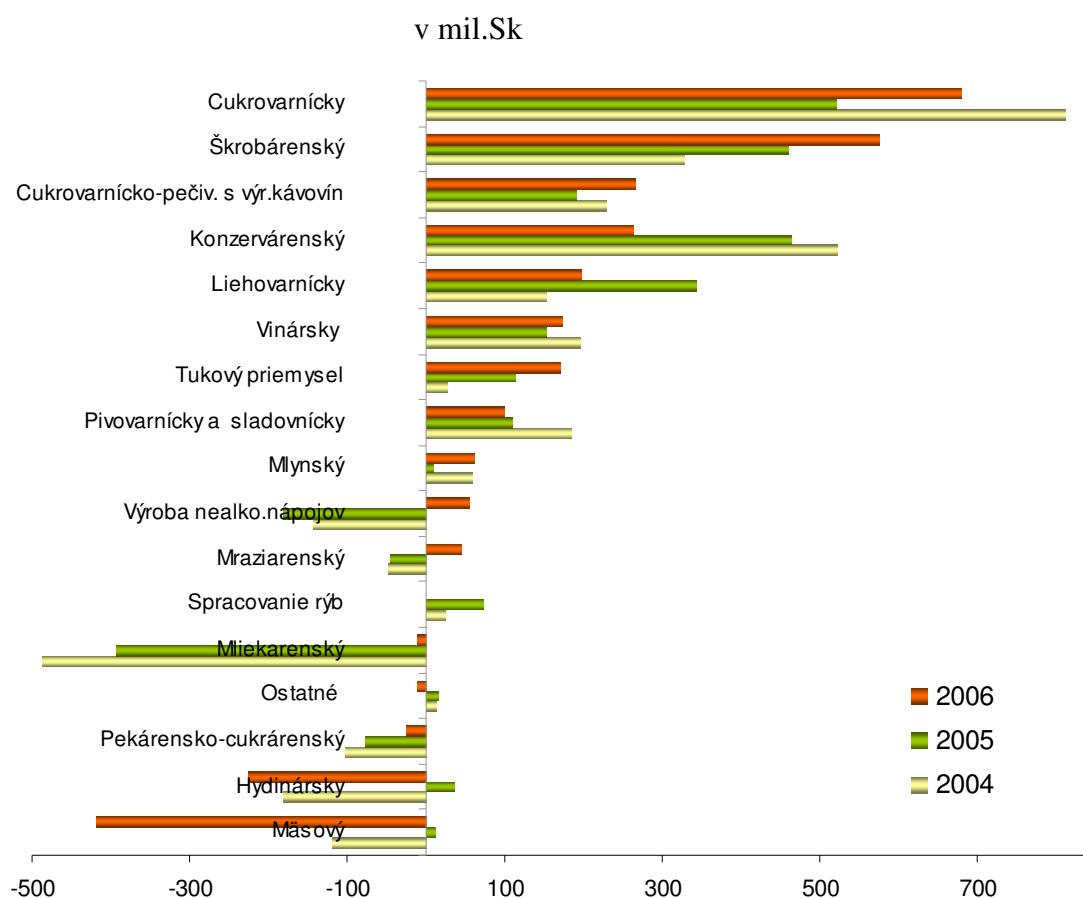

Najvyššiu úroveň zisku v roku 2006 dosiahol odbor cukrovarnícky (679 mil.Sk) a škrobárenský (575 mil.Sk), ale zisk vytvoril aj odbor cukrovinkársko-pečivárenský s výrobou kávovin (266 mil. Sk), konzervárenský (263 mil.Sk), liehovarnícky (198 mil.Sk),

vinársky (172 mil.Sk), tukový (170 mil.Sk), pivovarnícko-sladovnícky (100 mil.Sk), mlynársky (62 mil. Sk), výroba nealkoholických nápojov (55 mil. Sk) a mraziarenský (45 mil.Sk) odbor.

V strate skončilo päť potravinárskych odborov živočíšneho charakteru - mäsový (-418 mil. Sk), hydínársky (-225 mil. Sk), pekárensko-cukrárenský (-24 mil. Sk), mliekárenský (-11 mil. Sk) a odbor spracovania rýb (-1 mil. Sk).

Graf č.11 Výsledok hospodárenia jednotlivých výrobných odborov v rokoch 2004 - 2006

Napriek súčasnej pozícii má potravinársky priemysel SR potenciál rastu – je však treba zvyšovať produkciu cestou rozvoja inovácií podľa očakávania spotrebiteľa a využiť nové obytové cesty.

5. Záver

Poľnohospodárstvo malo do roku 1990 pomerne významné postavenie v národnom hospodárstve, ktoré vyplývalo z rozsahu agrárnej produkcie a zamestnanosti. Znižujúci sa význam poľnohospodárstva v národnej ekonomike sa prejavil v poklese účasti poľnohospodárstva na produkčnej a ekonomickej výkonnosti národného hospodárstva.

Európska únia na kodanskom samite v decembri 2002 odsúhlasila historicky najväčšie rozšírenie o desať krajín vrátane Slovenska. Jednou z najkomplikovanejších otázok procesu pristúpenia bolo poľnohospodárstvo. Spoločná poľnohospodárska politika únie je jednou z jej najdôležitejších, a to nielen preto, že je najnákladnejšia – únia na ňu každoročne vynakladá asi 45 percent celého rozpočtu.

Slovenské poľnohospodárstvo si v prvom roku členstva v EÚ posilnilo svoju pozíciu na ekonomickej výkonnosti Slovenska. Podiel poľnohospodárstva na hrubom domácom produkte sa zvýšil na 4,70 %, znížil sa podiel poľnohospodárstva na celkovej zamestnanosti, no v roku 2006 rástla národná ekonomika rýchlejšie ako ekonomika poľnohospodárstva, čo sa prejavilo v poklese podielu agrárneho odvetvia na rozhodujúcich ukazovateľoch národného hospodárstva - hrubom domácom produkte, hrubom fixnom kapitále a zamestnanosti. Z makroekonomického pohľadu význam poľnohospodárstva opäť klesol.

Hrubá poľnohospodárska produkcia sa medziročne znižuje s nárastom podielu živočíšnej a poklesom podielu rastlinnej produkcie na hrubej poľnohospodárskej produkcii.

Na obilnom trhu po vstupe Slovenska do Európskej únie došlo k zásadným zmenám. Spoločná agrárna politika EÚ sa v obilnárstve prejavila v novej kvalite dodávateľsko-odberateľských vzťahov. Dôležitými faktormi sa stali tiež klimatické zmeny, energetická politika, nárast cien vstupov a dopravných nákladov, výživové a zdravotné hľadiská, či stratégie nadnárodných obchodných reťazcov. Hoci vývoj v rokoch 2004-2006 poukazuje na pokles celkovej produkcie obilnín, obilniny sú a zostanú strategickou komoditou.

Plochy a produkcia olejní sa v sledovanom období zvýšili. Zvyšovanie pestovateľských plôch ovplyvňuje ich trhovú charakter, pretrvávajúca svetová konjunktúra výroby, prienik do technickej oblasti a zvyšujúci sa dopyt na domácom a zahraničnom trhu.

Pestovanie zemiakov sa v SR dlhodobo stretáva so značnými problémami v celom komplexe realizácie a prispievajú k tomu tiež značné výkyvy priemerných hektárových úrod a produkcie. Plochy zemiakov neustále klesajú.

Produkcia cukru zaznamenala po kolísaní pozitívne zmeny v rokoch 2004 a 2005. Došlo ku koncentrácii pestovateľov, čím sa zvýšila priemerná výmera na jedného pestovateľa. Výrazne sa zvýšila hektárová úroda. Zníženie kvót cukru v roku 2006 vidieť aj na znížení zberových plôch i produkcie.

Vývoj v živočíšnej výrobe je nepriaznivý. Počet hovädzieho dobytku, a zvlášť ošípaných, klesá a zhoršili sa aj niektoré reprodukčné a úžitkové parametre.

Chov oviec bol v posledných rokoch najstabilnejším odvetvím živočíšnej výroby.

Vývoj hydínarstva charakterizoval v posledných rokoch vzrast produkcie jatočnej živej hydiny a domácej spotreby hydinového mäsa.

Produkcia kravského mlieka v sledovanom období dosiahla priemer 9 335 tis.ton.. Z dôvodu nízkej spotreby na obyvateľa a rok, časť produkcie sa realizuje na zahraničných trhoch.

Podpora poľnohospodárstva je rozhodujúca - bez dotácií by väčšina poľnohospodárskych producentov bola stratová.

Potravinársky priemysel v SR má 16 výrobných odborov s výrazne diferencovanou výrobnou štruktúrou. Od roku 2004 hrubý domáci produkt (HDP) v tomto odvetví medziročne narastal, hoci v roku 2006 s pomalšou dynamikou ako v roku 2005. Napriek tomu, že sa podiel potravinárstva na HDP v posledných rokoch zvyšuje, je nižší ako v rokoch 1998-2003. V potravinárskom odvetví prevládajú podniky s národným kapitálom – iba 11% podnikov má účasť zahraničného kapitálu.

Zisk potravinárstva kontinuálne narastá od roku 2004. Dlhodobu sa zvyšuje aj podiel ziskových podnikov a roku 2006 ich podiel predstavoval 65,6 %.

Adaptácia poľnohospodárstva na nové podmienky po vstupe do EÚ si vyžiadala formulovať priority slovenskej agrárnej a potravinárskej politiky s cieľom zvyšovania výkonnosti, produktívnosti a konkurencieschopnosti v prostredí jednotného trhu Európy a presadzovanie týchto priorít v rámci SPP EÚ. Za týmto účelom bola vypracovaná Koncepcia rozvoja Pôdohospodárstva na roky 2007-2010, kde je definovaný základný strategický cieľ: posilnenie efektívnosti a konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektoru, tak aby sa dosiahlo primerané využitie domácich výrobných faktorov, ako aj výhod medzinárodného obchodu s rešpektovaním enviromentálnych a sociálnych funkcií poľnohospodárstva v spoločnosti.

6. Použitá literatúra

1. **BOROS, L.** 2003. Trendy agroobchodu a ich vplyv na podnikateľské subjekty, In:Faktory podnikovej úspešnosti 2002.Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2003, s.350, ISBN 80-8069-138-X
2. **DUKES, M.** 2008. Záporné saldo zahraničného obchodu s agrokomoditami v roku 2007- 24,6 mld. Sk. In Agromagazín, 2008, č.4, s.2, ISSN 1335-2261
3. **GOZORA, V.** 2005. Prispôsobovanie agrárneho sektora meniacim sa ekonomickým podmienkam, In:Zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie Štrukturálne zmeny v poľnohospodárstve EÚ. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005, s. 1-11, ISBN 80-8069-514-8
4. **GOZORA a kol.** 2003. Faktory úspešnosti podnikania v agropotravinárskom komplexe Slovenskej republiky. 1. vyd. Nitra : Agroinštitút, 2003. 181 s. ISBN 80-7139-100-X
5. **GRZNÁR, M., SZABO, Ľ.** 2005.Výkonnosť a produktivita poľnohospodárskych podnikov a vstup Slovenska do EÚ.Ekonomika poľnohospodárstva V. 2005 č.1. s.23-28
6. **HUTNÍK, F.** 2004. Svetové trendy formovania potravinových vertikál a ich vplyv na potravinové hospodárstvo SR .1. vyd. Bratislava:VÚPP, 2004.73 s. ISBN 80-8058-356-0
7. **CHRASINOVÁ, Z. a kol.** 2005. Strednodobá vízia dosahu integračných zmien v poľnohospodárstve na hospodársku a inštitucionálnu štruktúru vidieka. 1.vyd. Bratislava:VÚEPP, 2005. 1 s. ISBN 80-8058-396-X
8. **JAMBOROVÁ, M. a kol.** 2005. Kvantifikácia tokov hlavných agropotravinárskych komodít v SR. 1. vyd. Bratislava : Výskumný ústav poľnohospodárstva a potravinárstva, 2005. 105 s. ISBN 80-8058-403-6
9. **KARKULÍN, D.** 2008. Napriek zvýšeniu priamych platieb dosiahol agrosektor zisk len 300 mil. Sk. In Agromagazín, 2008, č.4, s.1, ISSN 1335-2261
10. **KARKULÍN, D.** 2007. K zvyšovaniu produktivity práce by mali pomôcť financie z programu rozvoja vidieka. In Agromagazín, 2008, č.12, s.7., ISSN 1335-2261
11. **KRETTNER, A.** 2005. Riešenie vybraných manažérskych a marketingových problémov v agropotravinárstve : Zborník vedeckých príspevkov z riešenia výskumných úloh Katedry manažmentu a marketingu. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005. s. 69-70. ISBN 80-8069-510-5
12. **MALEJČÍK, A.** 2005. Riešenie vybraných manažérskych a marketingových problémov v agropotravinárstve : Zborník vedeckých príspevkov z riešenia výskumných úloh Katedry manažmentu a marketingu. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005 s. 21. ISBN 80-8069-510-5

13. **MLYNEK, J., VAVRIŠINOVÁ, K.** 2005. Živočišna výroba a produkcia. 1.vyd. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005. 1 s. ISBN 80-8069-495-8
14. **NEMÝ, S.** 2004. Predaj konvenčných potravín bude klesať. In Roľnícke noviny, roč.74, 2004, č.17, s. 5, ISSN 1335-440X
15. **PRESSBURG, P.A.** 2008. Poľnohospodárstvo zažíva renesanciu. In Trend, 2008, č.3, Bratislava, s. 20-21, ISSN 1335-0684
16. **SOLÍKOVÁ, H.** 2003. Podpora slovenského poľnohospodárstva pred a po vstupe do EÚ.Bratislava: VÚEPP,2003. 71 s. ISBN 80-8058-192-4
17. **STEHLO, P. a kol.** 2003. Stratégia vývozu agropotravinárskych komodít. Bratislava: VÚEPP. 2003, 34 s. ISBN 80-8058-2971
18. **ŠIMO, D.** 2004. Podiel zahraničného agrárneho obchodu Slovenskej republiky pred vstupom do EÚ.In:Manažérske a marketingové prístupy k riešeniu problémov v agropotravinárstve. Zborník vedeckých príspevkov z riešenia výskumných úloh Katedry manažmentu a marketingu. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2004. 33-37 s. ISBN 80-8069-338-2
19. **ŠIMO, D.** 2006. Agrárny marketing. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2006. 25 s. ISBN 80-8069-726-4
20. **Trhové väzby** v agropotravinárskom sektore Slovenskej republiky. Prešov : ADIN, 2006. Pracovný dokumnet č. 43 ISBN 80-89244-02-5
21. **VAROŠČÁK, J.** 2006. Slovenské poľnohospodárstvo v rokoch 2001-2005. Bratislava: VÚEPP, 2006. 1 s. ISBN 80-8058-432-X
22. **VESELOVSKÍ, A.** 2003. Vplyv negociačného procesu v kapitole č.7 - poľnohospodárstvo na formovanie predikcie a výkonnosti agroobchodu: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie: Faktory podnikovej úspešnosti. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2003. 18 s. ISBN 80-8069-301-3

Internetové zdroje:

23. <http://www.vuepp.sk/>
24. <http://archiv.mpsr.sk/zs2007>
25. <http://archiv.mpsr.sk/slovak/dok/zs2006/zs2006.htm>
26. <http://archiv.mpsr.sk/slovak/dok/zs2005/zs2005.htm>